

Ἐκκλησία καί νέοι: Θά τήν ἀκούσουν; Θά τούς ἀκούση;

Ἐἴκοσι χρόνια χειμωνιάτικα./Τά μαλλιά του στόν ἀνεμο/καί ἡ ματιά του ἀπό χῶμα/καί μή βλέποντας καλά/γιά κηπουρό μέ πῆρε/καί μέ παράπονο ρωτοῦσε:/"Ἐπιθυμοῦσα νά βρῶ κάποιον ἄνθρωπο νά μου εἰπῇ δυό λόγια ὠφέλιμα. Ἐαφνικά εἶδα μπροστά μου ἕνα μικρό τσοπανόπουλο, πού ἔβροσκε πιό κάτω τίς ἀγελάδες του. Μοῦ ἤλθε τότε στό λογισμό νά τό ρωτήσω:

(Φωνήεντες στεναγμοί, ἐκδ. Ἀρμός, σ. 29)

*

"Ἐπιθυμοῦσα νά βρῶ κάποιον ἄνθρωπο νά μου εἰπῇ δυό λόγια ὠφέλιμα. Ἐαφνικά εἶδα μπροστά μου ἕνα μικρό τσοπανόπουλο, πού ἔβροσκε πιό κάτω τίς ἀγελάδες του. Μοῦ ἤλθε τότε στό λογισμό νά τό ρωτήσω:

-Τί νά κάνω, παιδί μου, πού πεινῶ;

-Καί δέν τρῶς; μοῦ ἀποκρίθηκε, σηκώνοντας μέ ἀδιαφορία τούς ὤμους του.

-Ἐφαγα, γιέ μου, μά ξαναπεινάσα.

-Φάγε πάλι, μοῦ εἶπε.

-Ἐφαγα καί ξανάφαγα ὁ δόλιος, μά πάλι πεινῶ.

-Μά βόϊδι εἶσαι, Ἀββᾶ, πού θές διαρκῶς νά μασουλίζης, μοῦ εἶπε, ξεσπώντας σ' ἕνα περιπαιχτικό γέλιο.

-Καλά σοῦ λέει τό παιδί, εἶπα στόν λογισμό μου, καί γύρισα διδαγμένος στό κελλί μου".¹

Τό περιστατικό αὐτό ἔρχεται νά διευρύνῃ τό θέμα τῆς εἰσηγήσεώς μου στίς διαστάσεις πού δικαιοῦται. Οἱ νέοι πού διοργανώνουν τό συνέδριο εἶχαν τήν ταπείνωση πού χρειάζεται γιά νά κάνουν λάθος στόν τίτλο, δηλαδή γιά νά διερωτηθοῦν μόνο ἂν ὁ νέος θ' ἀκούση τήν Ἐκκλησία. Ἐγώ, ὡς στέλεχος τῆς Ἐκκλησίας, ὑποχρεοῦμαι νά προσθέσω: Θ' ἀκούση καί ἡ Ἐκκλησία τούς νέους;

Ἡ βοήθεια πού μποροῦν νά προσφέρουν οἱ νέοι ἐν προκειμένῳ στά στελέχη τῆς Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται μόνο

¹ Γερροντικό, ἐπιμ. μοναχῆς Θεοδώρας Χαμπάκη, ἐκδ. Ρηγοπούλου, 1969, σ. 245.

στήν διερώτηση για τόν βαθμό βοδινότητος τοῦ καθενός μας λόγω τῆς ἀπληστίας μας. Ὑπάρχει πληθώρα ἄλλων παθῶν γιά τή διάγνωση τῶν ὁποίων ἔχουμε ἀνάγκη τήν φρέσκια νεανική ματιά. Κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο, δέν δικαιούμαστε τήν ἐπωνυμία τοῦ Χριστιανοῦ στό βαθμό πού κλωτσᾶμε σάν γαῖδαροι, εἴμαστε λαίμαργοι σάν ἀρκοῦδες, μνησικακοῦμε σάν καμῆλες, ἀρπάζουμε σάν λύκοι, δαγκώνουμε σάν σκορπιοί, εἴμαστε ὑπουλοὶ σάν ἀλεποῦδες, διατηροῦμε δηλητήριο πονηριᾶς σάν ὀχιές κ.ο.κ.²

Καθώς κανείς δέν μετατρέπεται σέ "ζῶο" ἀπό μία μεμονωμένη πτώση ἀλλά ἀπό τήν συστηματική καί μακροχρόνια δουλεία σέ κάποιο πάθος, εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρατηρήσουμε πώς οἱ σημερινοί θύραθεν νέοι -σέ ἀντίθεση μέ τούς πιστούς- ἐμφανίζονται ἀπροσδόκητα ἐπεικεῖς ἀπέναντι σέ μεμονωμένες ἁμαρτίες τῶν κληρικῶν, ἀλλά ἀνελέητα αὐστηροί ἀπέναντι στίς ἐν ψυχρῶ προμελετημένες καί μεθοδευμένες ὅπως ἡ φιλαργυρία, ἡ ἀρχομανία, ὁ ἀνταγωνισμός, τό μῖσος, ἡ διαπλοκή, ἡ μηχανορραφία, ἡ ἀποπλάνηση ἀνηλίκων ἢ ἐνηλίκων πιστῶν κτλ. Ἔτσι, ἄξιον καί δίκαιον εἶναι, πρὶν τά ἐκκλησιαστικά στελέχη ἀποπειραθοῦμε νά μετατρέψουμε τούς νέους ἀπό ἀνθρώπους σέ ἁγίους, νά τούς ἀφήσουμε νά μετατρέψουν αὐτοί ἐμᾶς ἀπό "ζῶα" σέ ἀνθρώπους.

Τά παραπάνω ἐνδέχεται νά ξενίσουν, ἴσως καί νά ἐνοχλήσουν, ἂν ἐκληφθοῦν ὡς ἀφ' ὑψηλοῦ ἠθικές ἀξιολογήσεις. Δόξα τῷ Θεῷ, διαθέτουμε ἐκλεκτά ἐκκλησιαστικά στελέχη, κληρικούς καί λαϊκοὺς, πού ἀγωνίζονται ἀποτελεσματικά κατά τῶν παθῶν τους καί προσεγγίζουν οὐσιαστικά τούς νέους. Εἶναι γεγονός ὅτι ἀπό πολλούς πιστούς ἀκούγεται ἡ στερεότυπη βεβαιότητα: "ἂν εἶχαμε περισσότερη ἀρετή οἱ νέοι θ' ἀνταποκρίνονταν". Ἴσως, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας, ν' ἀποτελῇ ἀξιόπιστο μετρητὴ τῆς νεανικότητος ἡ ἰκανότητα ν' ἀνιχνεύη κανείς τήν ἀληθινὴ ἀρετὴ ἀπό τήν ἐμπορεύσιμη ἁγιοσχημία. Ἡ τελευταία κατ' οὐσίαν συνιστᾶ ὑποκρισία, ἡ δέ ἐπικράτεια τῆς ὑποκρισίας εἶναι πολύ

² Εἰς τό κατά Ματθαῖον ὁμιλία δ', 8, ΕΠΕ 9, 140.

ευρύτερη από όσο νομίζουμε. Ο αγγελισμός³ από τη μιά και ο ακτιβισμός⁴ από την άλλη έχουν μετατραπή σε επίσημα εκκλησιαστικά αντανακλαστικά. Πόση αφέλεια κρύβει ή ανομολόγητη αλλά τόσο διαδεδομένη πεποίθησή μας πώς τά πεπραγμένα μας είναι τάχα σε θέση να σκεπάσουν την απουσία ήθους και αρετής!

Παρ' όλα αυτά, όμως, δέν είναι αυτό τό σκεπτικό μου. Χωρίς νά παραγνωρίζω, φυσικά, τή άρρητη δύναμη τής αγιότητας, τό επίκεντρο του προβληματισμού μου σήμερα βρίσκεται άλλου.

Ο φίλος Θανάσης Παπαθανασίου είχε πρό έτών μέ όξυδέρκεια διατυπώσει τό έρώτημα: οί νέοι μᾶς ενδιαφέρουν γι' αυτό πού είναι ή μόνο ως ύποψήφιοι ενήλικες;⁵ Τό έρώτημα δέν είναι ρητορικό αλλά διαθέτει άμεσο ενδιαφέρον διότι, όπως αποδεικνύει ή πράξη, όσο είναι κάποιος νέος έχει πολύ περισσότερες πιθανότητες νά μᾶς έπισημάνη πώς συμπεριφερόμαστε σαν βόδια κτλ., ικανότητα πού συνήθως χάνει καθώς μεγαλώνει (ίσως διότι βοδινοποιεῖται και ο ίδιος). Άν λοιπόν είμαστε διατεθειμένοι νά καλωσορίσουμε τήν ίδια τή νεανικότητά τους, χρειάζεται νά τήν αξιοποιήσουμε όξύνοντας αναλόγως και τά δικά μας αισθητήρια. Άν μή τι άλλο, τουλάχιστον διότι ο λαός έχει συνδέσει τήν δυσκολία και τήν βραδύτητα κατανόησης μέ τό συμπαθές γένος τών βοοειδών. (Νά και άλλος λόγος πού νομιμοποιεί τήν άσυνήθιστη παρομοίωση).

*

Οί νέοι και ή Έκκλησία συνδέονται μέ μία σχέση άμφιθυμίας. Μεγάλη μερίδα νέων προκαλεί τήν Έκκλησία άμφισβητώντας τήν ή ζώντας μία ζωή αντίθετη από τίς προδιαγραφές της, ενώ από τήν άλλη ή Έκκλησία είναι ύποχρεωμένη νά βασισθῆ στους νέους για τήν συνέχειά της

³ Βλ. Ιωάννη Κορναράκη *Μαθήματα έξομολογητικής*, έκδ. Κυριακίδη, 1983, σ. 74-76.

⁴ Βλ. Ιωάννη Κορναράκη *Ποιμαντικά θέματα*, έκδ. Κυριακίδη, 1979, σ. 34, 82-83.

⁵ *Έκκλησία και νέοι* (1999), "Νέοι και Έκκλησία σήμερα", έκδ. Έξοδος, 2002, σ. 33.

ἀλλά καί γιά τήν διαρκή βελτίωσή της. Ἐτσι προκύπτουν δύο ἐνδεχόμενα: α) ἡ Ἐκκλησία δέν βρῖσκει ἀρκετά στελέχη καί μέλη ἀνάμεσα στούς νέους, β) αὐτά πού βρῖσκει δέν εἶναι νέοι στήν ἡλικία ἢ στή νοοτροπία. Ἀνάλογα μέ τίς ἐποχές καί μέ τόν τόπο ὑπερισχύει πότε τό πρῶτο καί πότε τό δεύτερο, χωρίς νά ἀποκλείωνται καί οἱ ἐξαιρέσεις. Νά διευκρινίσω ἐδῶ ὅτι ὅταν μιῶ γιά νέους στήν ἡλικία ἀλλά ὄχι στή νοοτροπία, ἐννοῶ κάποιους τῶν ὁποίων ἡ σχέση μέ τή νεότητα εἶναι μόνο ληξιαρχική καί οἱ ὁποῖοι μιλοῦν σάν μικρομέγαλοι διατελώντας ἀποξενωμένοι ἀπό τά συναισθήματά τους.

Ἄς μήν ξεχνοῦμε ὅτι νέοι εἶναι ἐκεῖνοι πού παπαγαλίζουν στό καθηγητικό τους ἢ στούς συμφοιτητές τους στερεότυπα ἐπιχειρήματα μέ ξύλινο λόγο, πού δέν λένε ἀπολύτως τίποτε στήν ψυχή τους, ἀπλῶς ἐπειδή κάποιοι ἄλλοι τούς τά μετέδωσαν. Νέοι εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐμφανίζονται πρόθυμα σέ προβληματικούς πνευματικούς καί, οὔτε λίγο- οὔτε πολύ, μέ τήν παρερμηνεία τῆς ὑπακοῆς καί μέ τή νοσηρή προσωπολατρεία, τούς προσφέρουν τήν προσωπικότητά τους γιά νά τούς τήν καταστρέψουν. Νέοι εἶναι ἐκεῖνοι πού ὑποτάσσονται πρόθυμα σέ ἡγουμένους καί ἡγουμένες ἀκατάλληλους, καμμιά φορά καί διαταραγμένους, οἱ ὁποῖοι μέ τή σειρά τους τούς μετατρέπουν σέ δυστυχισμένους μοναχοῦς/μοναχές καί κληρικούς. Νέοι εἶναι ἐκεῖνοι πού παραμορφώνουν τήν εὐγένεια τῆς ἡλικίας τους ξεκινώντας ἕνα ταξίδι ζωῆς πού δέν τούς ἐκφράζει, μήπως καί καταφέρουν νά φορέσουν κάποτε στό κεφάλι τους τό αὐτοκρατορικό στέμμα (πού ὀνομάστηκε ἀρχιερατική μίτρα).

Αὐτή ἡ βασική ἀντίφαση πού μόλις ἀνέφερα, τό νά ἔχουμε ὡς Ἐκκλησία ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀκριβῶς ἐκείνων μέ τούς ὁποίους οἱ σχέσεις μας εἶναι πιό τεταμένες, σημαδεύει τή ἀλληλεπίδραση νέων καί Ἐκκλησίας κάνοντάς την μερικῆς φορές μία διαλεκτική "ἀγάπης" καί "μίσους".

Ἡ "ἀγάπη" ἐμφανίζεται ὡς ἐξιδανίκευση τῶν νέων καί λαϊκισμός. Τότε ἐπικρατεῖ πλειοδοσία ἡμῶν τῶν κληρικῶν σέ αὐτοκρατική, συνήθως χωρίς ἐπαρκῆ συναίσθηση καί οὐσιαστικό ἀντίκρουσμα. Σύμφωνα μέ αὐτήν οἱ νέοι εἶναι τά

ἀθῶα θύματα πού παθητικά ύφίστανται τά ἀνομήματα κάποιων ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν. Ἀντίθετα, οἱ κρίνοντες εἶναι πάντα οἱ φωτισμένοι πού παραμένουν ἀμέτοχοι αὐτῶν τῶν ἀνομημάτων. Ὡς γνωστόν, ἡ μετάνοια εἶναι ἀναξιόπιστη ὅταν εἶναι ἀδάπανη, δηλαδή ὅταν δέν συνοδεύεται ἀπό καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας, ἰδιαίτερα ὀδυνηρούς ὅταν πρόκειται γιά ἀλλαγές στίς συλλογικές νοοτροπίες καί δομές.

Τό "μῖσος" παρουσιάζεται μέ τή μορφή τοῦ φθόνου καί τῆς ἐπιθετικότητος, κυρίως γιά ἐκεῖνα τά σημεῖα ὅπου δέν τολμᾷ ὁ πιστός νά ζήσει ἄν καί θά τό ἤθελε (σεξουαλική ἐλευθερία, καταναλωτισμός, εὐμάρεια, πλήρης χειραφέτηση). Καί ὅταν δέν μπορῶ νά συμμετάσχω στήν εὐωχία τοῦ ἄλλου πρέπει νά τοῦ τήν καταστρέψω, ἢ νά καταστρέψω ἀκόμη καί τόν ἴδιο. Τρόποι πού αὐτό λαμβάνει χώρα εἶναι νά καταγγέλλουμε ὅπου μπορούμε τή νεότητα ὡς συνώνυμη τῆς ἀποστασίας, νά διαμαρτυρόμαστε διότι οἱ νέοι δέν συχνάζουν στό ναό καί ὅταν ἐμφανιστοῦν νά καθιστοῦμε τή λατρεία ἀφόρητη γι' αὐτούς, νά ἐφαρμόζουμε ποιμαντική καθοδήγηση χωρίς διάκριση καί χωρίς ἀγάπη κ.ἄ. Πολύ συχνά-φοβοῦμαι-ἡ στάση ἡμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν πρὸς τοὺς νέους παίρνει τή μορφή καί τά χαρακτηριστικά τοῦ κλασικοῦ οἰκογενειακοῦ χάσματος τῶν γενεῶν, στό ὁποῖο ὁ φθόνος κατέχει κυρίαρχη θέση.

Πολλοί ἐκκλησιαστικοί ἄνθρωποι ἐπικαλοῦνται τά λόγια τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς στενῆς καί τεθλιμμένης ὁδοῦ τήν ὁποία ἀκολουθοῦν πάντοτε λίγοι (Ματθ. 7: 14), ἄρα εἶναι φυσικό οἱ νέοι νά ἀπέχουν. Πρόκειται γιά ἀλήθεια, πού μέ τήν χρήση της ὅμως βολευόμαστε καί ἀποενοχοποιούμεστε ἱκανοποιητικά. Ἡ ὁδός εἶναι στενή καί τεθλιμμένη καί γιά τοὺς ἐνήλικες, ὁ Χριστός δέν ἔκαμε διάκριση ἡλικιῶν. Οὐδέποτε ὁ Χριστός ἰσχυρίσθηκε πῶς οἱ νέοι δυσκολεύονται περισσότερο ἀπό τοὺς ἄλλους νά μποῦν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, κάτι πού ἐπεσήμανε π.χ. γιά τοὺς πλούσιους (Ματθ. 19: 23-24).

Υπάρχουν πολλά στρώματα νέων, νέοι πολλῶν "ταχυτήτων". Κατ' ἀρχήν οἱ ὑπάκουοι στοὺς γονεῖς καί συνεργάσιμοι, οἱ νέοι τῆς φτηνῆς ψυχαγωγίας, πού πιστεύουν

σέ προλήψεις καί δεισιδαιμονίες, πού δέν ἀμφισβητοῦν τίποτε. Κατόπιν ἔχουμε τούς νέους πού ἀφοσιώθηκαν στίς σπουδές καί στήν καριέρα, πού ἀναπτύσσουν μόνο τόν ἐγκέφαλό τους, πού ἐνδιαφέρονται κυρίως γιά τήν ἐπιστήμη καί γιά τά χρήματα. Στόν ἀντίποδά τους βρίσκεται μία ἄλλη ομάδα, οἱ νέοι τοῦ περιθωρίου, μέ τά ναρκωτικά καί μέ τίς κλοπές, μέ τίς φυλακές καί μέ τή βία. Θά τολμήσω νά πῶ ὅτι ὁσάκις τά στελέχη τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζονται μέ ἀγωνία γιά τούς νέους, δέν ἔχουν αὐτές τίς τρεῖς κατηγορίες κυρίως κατά νοῦν.

Οἱ πρῶτοι δέν τούς προβληματίζουν διότι θεωροῦνται "ἀσφαλεῖς", ἄλλωστε συχνάζουν τίς μεγάλες γιορτές στήν Ἐκκλησία ἀπό συνήθεια καί περιστασιακά κοινωνοῦν. Οἱ δεῦτεροι δέν τούς ἀνησυχοῦν διότι δέν εἶναι ἐπικίνδυνοι καί δέν χαρακτηρίζονται πλέον ἀπό ἀθεΐα ὅπως στό παρελθόν. Οἱ τελευταῖοι προκαλοῦν μᾶλλον τήν συμπόνοια καί τήν διάθεση γιά ἔργα πρόνοιας.

Ὑποστηρίζω ὅτι στό ἀσυνείδητο τῶν ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν ἡ ἀγωνία γιά τούς νέους ἐπικεντρώνεται πρωτίστως σέ μιάν ἄλλη ομάδα, ἐκείνη πού ὡς οὐσιῶδες χαρακτηριστικό ἔχει τήν ιδιότητα νά βρίσκεται στήν *αἰχμή τῶν ἐκάστοτε ἐξελίξεων*. Τό ἀρχέτυπο "νέοι" ἔχει λάβει ὡς περιεχόμενο παλιότερα μέν τήν ἀμφισβήτηση τῶν κοινωνικῶν συμβάσεων (χίππυς, σεξουαλική ἐπανάσταση), ἀργότερα τήν ἀριστερή μαχητική ἔνταξη, σήμερα τήν τεχνολογία, σέ ὅλες τίς ἐποχές δέ τή μουσική, τή λογοτεχνία, τόν κινηματογράφο, τό θέατρο, τά ταξίδια. Μέ ἄλλα λόγια, τό σύνολο ἐκείνων τῶν ἐνδιαφερόντων καί δραστηριοτήτων πού τούς ἐπιφυλάσσει πάντοτε μία θέση πιό "μπροστά" ἀπό τούς ἄλλους, πού τούς ἐπιτρέπει νά εἶναι οἱ πρῶτοι δέκτες, ἀλλά καί ἀναμεταδότες, τῶν κοινωνικῶν καί ιδεολογικῶν ἐξελίξεων.

Μέ αὐτή τήν ομάδα νέων τά στελέχη τῆς Ἐκκλησίας διατήρησαν πάντοτε ἀντιφατικά συναισθήματα. Στά φανερά τούς ἐπέκριναν γιά αὐθάδεια καί περιφρόνηση τῶν παραδοσιακῶν ἀξιῶν, τούς κατηγοροῦσαν γιά ἐπιπολαιότητα καί ἐλευθεριάζουσα συμπεριφορά, τούς προειδοποιοῦσαν γιά κινδύνους. Στό κρυμμένο ἐπίπεδο τούς θαύμαζαν γιά τό

θάρος τους και τους ζήλευαν για τον πλούτο των εμπειριών τους. Στην πραγματικότητα τα στελέχη της Εκκλησίας ουδέποτε μπόρεσαν να ξεπεράσουν τα συμπλέγματα μειονεξίας απέναντι στην πολιτιστική εκείνη ομάδα που άκουγε στον χαρακτηρισμό "σύγχρονοι νέοι". Δικαιολογημένα: η μορφωτική και πολιτιστική απόσταση ήταν καταλυτική.

*

Υπό τό φῶς τῶν παραπάνω καλούμαστε να διερευνήσουμε τό ἐρώτημα: Ποιοί λόγοι νομιμοποιῦν τήν ἰδιαιτερότητα τοῦ προβλήματος "Εκκλησία και νέοι";

Κατά τή γνώμη μου, για να φθάσουμε σε μία ουσιαστική προσέγγιση τοῦ φαινομένου, ἔννοιες-κλειδιά εἶναι ἡ ταυτότητα και ἡ σταθεροποίηση. Ὡς ταυτότητα πρέπει να ἐννοήσουμε τό αἶσθημα συνέχειας τοῦ ἑαυτοῦ και προσωπικοῦ νοήματος, τό ὁποῖο δομεῖται κατά τήν διάρκεια τῆς ἐφηβείας. Τό ἐν λόγω αἶσθημα ἔχει ἀνάγκη ἀπό συνοχή, δηλαδή ἀπό τιθάσευση τῶν φυγόκεντρων διαλυτικῶν τάσεων. Ἀπό τά πλέον τρομακτικά ἀνθρώπινα συναισθήματα ἀποτελεῖ τό κενό ταυτότητος. Ὁ νέος ἄνθρωπος εἶναι ἱκανός να πιστέψη στίς πλέον παράλογες ἀντιλήψεις και να προχωρήσει στίς πιό ἀλλοπρόσαλλες ἀποφάσεις, ἀρκεῖ να κατασιγάσει τό ἄγχος ἀπό τό κενό ταυτότητος. Σήμερα ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖται ἀπό πάρα πολλούς ὡς ὁ κατ' ἐξοχήν μηχανισμός σταθεροποιήσεως, μέ τόν ἴδιο τρόπο πού παλιότερα λειτουργοῦσε ἡ ἰδεολογία και πού σήμερα λειτουργοῦν οἱ παραθρησκεῖες. Γι' αὐτό ἄλλωστε τόσο συχνά ἐνδίδει στόν πειρασμό τοῦ ἰδεολογικοῦ λόγου και τῆς ὀργανώσεως δίκην σέκτας.

Γιά να λειτουργήσῃ ὁμαλά ἡ κοινωνία ἀπαιτεῖ μία κατάλληλη ἀναλογία τάξεως και χάους, μία ἐναρμόνιση κεντρομόλων και φυγόκεντρων δυνάμεων. Αὐτές ἐκφράζονται συνήθως μέ τή διαλεκτική τοῦ παλιοῦ και τοῦ καινούργιου. Εἶναι περιττό, φυσικά, να προσθέσουμε ὅτι τοὺς δύο αὐτοὺς ρόλους τοὺς ἔχουν ἀναλάβει ἀντίστοιχα ἡ Ἐκκλησία και οἱ νέοι.

Θά ἔπρεπε να εἶναι ἔτσι; Για τοὺς νέους εἶναι φυσικό να ἐκπροσωποῦν τό καινούργιο, ἀλλά για τήν Ἐκκλησία εἶναι φυσιολογικό να ἀντιπροσωπεύῃ τό παλιό; Γιατί να σπεύδῃ

αυτή νά αποτελέση τόν κοινωνικό αντίπαλο τῶν νέων, τόν αντίθετο πόλο; Αυτό τό ιδίωμα ἀρμόζει περισσότερο σέ ἐκείνους τούς κοινωνικούς χώρους στούς ὁποίους ἐνδημεῖ ἡ δύναμη τῆς ἀδράνειας προκειμένου νά ὑπηρετήση τό ἐνστικτο αὐτοσυντηρησεῶς τους (κράτος, ἐκπαίδευση, οἰκογένεια). Καί τοῦτο διότι αὐτοί οἱ χῶροι ἀντλοῦν τό εἶναι τους ἀπό τό ἐγκόσμιο πλαίσιο. Γιατί ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καυχᾶται ὅτι "οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου" (Ιω. 18: 36), νά προτάσῃ τόν ἑαυτό της ὡς θεματοφύλακα τοῦ δεδικασμένου καί νά σπαταλᾷ ἔτσι τό πνευματικό της κεφάλαιο;

Ὁ νέος εἶναι χρονολογική, ἄρα ψυχολογική, κατηγορία. Ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ ἔννοια ὀντολογικῆς τάξεως. Μέσα στήν Ἐκκλησία τό παλιό καί τό καινούργιο δέν ὀρίζονται χρονολογικά, διότι τότε αὐτή ἐκπίπτει σέ ἐγκόσμιο σχῆμα. Τό καινούργιο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι χρονολογικά πολύ παλιό: ἡ Ἐνανθρώπησι τοῦ Λόγου. Τό παλιό τῆς Ἐκκλησίας, ἡ διαχρονική οὐσία της, εἶναι κάτι παραπάνω ἀπό καινούργιο: εἶναι μελλοντικό, ἡ Βασιλεία τῶν ἐσχάτων.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀντίθετα μέ ὅσα κάποιοι νομίζουν, δέν εἰσέρχεται στήν Ἐκκλησία ἀποκλειστικά λόγω ἐπενεργείας τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Αὐτή πάντοτε ἐνεργεῖ, βέβαια, ἀλλά κατά κανόνα συνυπάρχουν καί κίνητρα ψυχολογικά, ἐκτός ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων χαρισματικῆς ἀποκαλύψεως καί μεταστροφῆς. Ἐνδεικτικά κίνητρα γνωρίζουμε ὅλοι: ἀνάγκη γιά συντροφικότητα, γιά ψυχική ἡρεμία, γιά παρηγοριά καί ἐλπίδα, γιά στήριξη καί ἀντοχή σέ κρίσιμες στιγμές, γιά μετάγγιση ἰδανικῶν κ.π.ἄ. Ὅλα αὐτά φέρνουν καθημερινά ἀνθρώπους στήν Ἐκκλησία. Παραδείγματα; Ὁ νέος πού ἀντλεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία αἶσθημα συλλογικῆς ὑπερηφάνειας, ὅπως ἄλλος θά τό ἀντλοῦσε ἀπό τόν ἐθνικισμό. Ἐκεῖνος πού διαμορφώνει τό αἶσθημα ψυχολογικῆς συνέχειας ἀπό τήν Ἐκκλησία, ὅπως ἄλλος ἀπό τήν ἀρχαιολατρεία. Ἐνας ἄλλος ὁ ὁποῖος βρίσκεται σ' αὐτήν ἐπειδή τροφοδοτεῖται ἀπό μία "πνευματικότητα" μέ προτεραιότητα στήν ψυχολογική ἐμπειρία (συνήθως διεύρυνση τῆς συνείδησης), τῆς αὐτῆς τάξεως μέ ἐκείνη πού προσελκύει ἄλλους νέους σέ ἀνατολικές θρησκείες.

Ἐκεῖνος πού βρῆκε τήν ἀποδοχή ἢ τή στοργή πού ζητοῦσε προσκολλώμενος σέ κάποιον πνευματικό κ.ο.κ.

Αὐτά δέν εἶναι καθόλου ἀμελητέα καί παραμένουν πλήρως ἀποδεκτά ὡς εἰσαγωγικά βήματα. Δέν εἶναι δυνατόν, ἄλλωστε, νά ἀναπτυχθῇ ἀρετή χωρίς τήν συγκρότηση ψυχικῆς ταυτότητος καί τήν ἐπούλωση ψυχικῶν τραυμάτων.⁶ Τό ὑπέρ φύσιν πρέπει νά στηριχθῇ στό κατά φύσιν. Τό στοίχημα πού ἀπόκειται νά κερδηθῇ εἶναι ἡ βαθμιαία μεταποίηση τοῦ ψυχολογικοῦ κινήτρου σέ διαπροσωπική σχέση μέ τόν Θεό. Καί δέν ἀρκεῖ νά δημιουργηθῇ διαπροσωπική σχέση, ἀλλά χρειάζεται νά εἶναι ὅσο γίνεται πιό ὑγιής. Πρόκειται γιά ἕναν ἀγῶνα ἐπίπονο πού ἐπιτυγχάνεται μέσα ἀπό τήν ἄσκηση.

Δυστυχῶς πολλοί ἀδελφοί μας δέν προοδεύουν ποτέ σέ αὐτή τήν μεταποίηση. Ἐνδεχομένως νά ἀσκοῦνται σκληρά, ἀλλά ἐλάχιστα μετακινοῦνται ἀπό τήν ἐγκόσμια δυναμική στήν ὄντολογική προοπτική. Ἴσως δέν ἔχουν κἄν ἀντιληφθῇ τήν ἀναγκαιότητα αὐτοῦ τοῦ στόχου. Ἀνακυκλώνουν ἀνθρωποκεντρικές δυνάμεις καί λειτουργίες κάτω ἀπό τόν μανδύα μιᾶς θεολογικῆς ὀρολογίας χωρίς κανένα ἀντίκρουσμα ὑπερβάσεως.

Πολλοί νέοι χρησιμοποιοῦν τήν Ἐκκλησία μόνο ὡς προσωρινή δύναμη σταθεροποίησεως τῆς ψυχολογικῆς ταυτότητος. Σέ περιόδους προσωπικῶν κρίσεων (αἰσθηματικές ἀπογοητεύσεις, σχολικές ἀποτυχίες, οἰκογενειακές συγκρούσεις κ.ἄ.) καταφεύγουν στή βοήθεια κάποιου κληρικοῦ μέ τή μορφή τῆς ἐξομολογήσεως ἢ τῆς συμβουλευτικῆς, χωρίς αὐτό νά ἔχη βαθύτερη συνέχεια στήν πλειονότητα τῶν περιπτώσεων. Στήν κυριολεξία χρησιμοποιοῦν τήν Ἐκκλησία γιά συναισθηματική ἀνακούφιση, ὡς εὐκαιρία ἐπανοργανώσεως τῆς προσωπικότητος, ὡς ἐφαλτήριο ἐπανεκτιμήσεως στόχων, χωρίς νά ἐγγίξει τούς περισσότερους τό περιεχόμενο τοῦ μηνύματός της. Ἀκόμη καί πολλοί ἀπό τούς νέους πού λειτουργοῦν ὡς στελέχη τῆς Ἐκκλησίας (κατηχητές), ὅταν ἐξέλθουν ἀπό τήν φάση σχηματισμοῦ ταυτότητος ὡς

⁶ π. Βασιλείου Θερμοῦ *Ἀναζητώντας τήν ταυτότητα τῆς ἀγιότητος, "Ἀγιότητα: ἕνα λησμονημένο ὄραμα"*, ἐκδ. Ἀκρίτας, 2001, σ. 58-68.

ἐνήλικες πλέον, ἐγκαταλείπουν τήν ἐνεργό προσφορά. Τό κατηχητικό ἔργο λειτούργησε ὡς παρενέργεια, ἐνῶ τό κύριο ἔργο ἦταν ἡ σταθεροποίηση τῆς προσωπικῆς ταυτότητος.

Ἴσως τά παραπάνω νά δίνουν κάποια ἀπάντηση στό ἐρώτημα πού μέ πόνο διατυπώνουν συχνά πολλοί κληρικοί: "Γιατί τόσο πολλά παιδιά περνοῦν ἀπό ἐμᾶς καί τόσο λίγα μένουν;" (Εἶπα "κάποια ἀπάντηση" διότι ὑπάρχουν καί ἄλλες: βιοτικές μέριμνες, ἐμπόδια ἀπό τήν οἰκογένεια ἢ ἀπό φίλους, σκανδαλισμός ἀπό τήν ἀσυνέπειά μας, στροφή πρὸς τόν νῦν αἰῶνα κ.ἄ.). Τό νά χρησιμοποιοῦμε τόν ἄλλο γιά τήν ψυχική μας ἀνάπτυξη καί νά τόν ἐγκαταλείπουμε στή συνέχεια, ἐνῶ ἀποτελεῖ φυσιολογική καί ἀναπόφευκτη διαδικασία κατά τήν παιδική καί ἐφηβική ἡλικία, συνιστᾷ ἐνδειξη ἀνωριμότητος στήν ἐνήλικη ζωή. Φανερώνει ὅτι δέν ἐγκαταστάθηκε ποτέ διαπροσωπική σχέση, ἐν προκειμένῳ μέ τόν Θεό. Τό παράπονο πῶς οἱ νέοι μᾶς χρησιμοποιοῦν ὅσο μᾶς χρειάζονται καί μᾶς "πετοῦν" κατόπιν ἀκούγεται πράγματι δικαιολογημένο.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἡ Ἐκκλησία συμβάλλει καί ἡ ἴδια σέ αὐτήν τήν ἐγκατάλειψη μέ τήν τάση πού ἔχει νά μιμῆται τούς νέους στήν χρησιμοποίηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου γιά ψυχολογικούς σκοπούς. Παραδείγματα: Ὁ πνευματικός πού στρατολογεῖ νέους καί τούς διδάσκει "Ὁρθοδοξία" γιά νά διαγωνίσῃ τή δική του παθολογία καί νά αἰσθανθῇ καλύτερα βλέποντας κλωνοποιημένα ἀντίγραφα του. Ἐκεῖνος ὁ κληρικός πού ἀνεπίγνωστα ποιμαίνει νέους γιά νά ἐπιβεβαιωθῇ ὡς καλός κληρικός ἀπέναντι στούς συλλειτουργούς του, ἢ γιά ν' ἀποσπάσῃ τήν εὐφημη μνεία τοῦ ἐπισκόπου του μέ τά πεπραγμένα τῆς ἐνορίας του, ἢ γιά νά φιλοτεχνήσῃ τό "προφίλ" του προκειμένου νά ἀναρριχηθῇ στόν ἐπισκοπικό βαθμό. Ἡ -ἀντίθετα- γιά νά δημιουργήσῃ μέ τούς νέους δύναμη προστασίας του ἀπέναντι στόν ἐπίσκοπό του ἢ ὁμάδα κρούσεως ἀπέναντι στή σύνοδο κ.ο.κ. Ὅλοι αὐτοί ὑπόκεινται στό κοινό παραμορφωτικό γνῶρισμα: ὁ νέος χρησιμοποιεῖται ὡς πρόσχημα γιά ἄλλους σκοπούς. Πραγματική συνάντηση μέ τό νέο δέν ἔχει λάβει χώρα, ἔστω καί ἂν-καί αὐτό εἶναι πολύ ἐνδιαφέρον-ὁ νέος αὐτός βοηθήθηκε πράγματι σέ κάποια

ζητήματα από τόν κληρικό αυτό. Τό βασανιστικό ἐρώτημα πολλοί νέοι τό αισθάνονται ἀλλά λίγοι τό διατυπώνουν: Ὑπάρχει κανείς ἀπό σᾶς πού ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικά γιά τό πρόσωπό μας, πέρα ἀπό οποιαδήποτε ἄλλη ἐξαργυρώσιμη συνθήκη, χωρίς κανέναν ἄλλο ἰδιοτελεῖ ὑπαινιγμό;⁷ Ἴδού πεδῖον δόξης λαμπρόν γιά τήν ἀνθοῦσα σήμερα κηρυγματική ὀρολογία περὶ προσώπου καί ἀγάπης.

Τό πρόβλημα μεγεθύνεται ἐπί πλέον ἀπό τό γεγονός ὅτι στήν πλειονότητά τους τά στελέχη τῆς Ἐκκλησίας δέν ἔχουν τακτοποιήσει τίς δικές τους προσωπικές ἐκκρεμότητες μέ τίς φυγόκεντρος δυνάμεις, καί ἐννοῶ κυρίως τήν σεξουαλικότητα καί τήν ἐπιθετικότητα. Κάθε ἐκδήλωση τῶν νέων πού ἀναζωπυρώνει ζητήματα σεξουαλικότητος ἢ ἐπιθετικότητος (προτεραιότητα στόν ἔρωτα ἢ ἐπιθετική κριτική, ἀντίστοιχα) ἀναμοχλεύει τίς ἐσωτερικές ἀπειλές καί στή συνέχεια κινητοποιεῖ συμπεριφορές κατασταλτικές (ἀπαγορεύσεις) ἢ ἀπορριπτικές (ἐπιπλήξεις), ὥστε νά κατασιγασθῇ ἡ ἐσωτερική ἀναταραχή. Δηλαδή δημιουργεῖ ἀερόσακκους, διότι ἡ συνάντηση νέων καί Ἐκκλησίας προδικάζεται ὡς τραυματική.

Γιά τούς νέους ὁ ἔρωτας ἀποτελεῖ πρώτη προτεραιότητα. Πῶς λοιπόν ἡ Ἐκκλησία θά ἀπευθυνθῇ σ' αὐτούς μιλώντας γιά

⁷ Διαχρονικό ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ διάλογος πού ἀκολουθεῖ μεταξύ μιᾶς κυρίας καί τοῦ γέροντα Ζωσιμᾶ: "-Ἐφτασα σ' ἓνα συμπέρασμα πού μ' ἔκανε ν' ἀνατριχιάσω: Πῶς δηλαδή ἂν ὑπάρχει κάτι πού μπορεῖ νά ψυχράνει τήν "ἐνεργό" μου ἀγάπη πρὸς τήν ἀνθρωπότητα, αὐτό εἶναι μονάχα ἡ ἀγνωμοσύνη. Μέ δύο λόγια, θέλω νά δουλέψω μέ πληρωμή, θέλω ἐπαίνους κι ἀνταλλάγματα στήν ἀγάπη μου. Ἀλλιῶς κανέναν δέν εἶμαι ἱκανή ν' ἀγαπήσω! ...-Μά ἡ ἐνεργός ἀγάπη εἶναι κάτι πολύ πιό σκληρό καί φοβερό ἀπ' τήν ἀγάπη πού περιορίζεται στά ὄνειρα. Ἡ ὄνειροπόλα ἀγάπη διψάει γιά σύντομα κατορθώματα, ζητάει μιᾶ γρήγορη ἱκανοποίηση καί τό γενικό θαυμασμό. Σέ τέτοιες περιπτώσεις μερικοί φτάνουν πραγματικά στό σημεῖο νά θυσιάσουν καί τή ζωή τους ἀκόμα, ἀρκεῖ νά μήν περιμένουν πολύ, μά νά πραγματοποιηθῇ γρήγορα τ' ὄνειρό τους. Καί νᾶναι σά μιᾶ θεατρική παράσταση πού νά τή βλέπουν ὅλοι καί νά τή χειροκροτοῦν. Μά ἡ ἐνεργός ἀγάπη χρειάζεται δουλειά κι ἐπίμονη αὐτοκυριαρχία καί γιά μερικούς εἶναι ἴσως-ἴσως ὀλάκερη ἐπιστήμη" (Ντοστογιέφσκυ Ἀδελφοί Καραμάζοφ, ἐκδ. Γκοβόστη, 1990, τόμος α', σ. 108-111).

τόν έρωτα, όταν οί περισσότεροι κληρικοί είμαστε άνέραστοι; Μέ άλλα λόγια, όταν πολλοί έγγαμοι παρουσιάζουμε σοβαρά προβλήματα στην διαδικασία έπιλογής συζύγου και στην λειτουργικότητα τής συζυγικής σχέσεως, οί δέ άγαμοι στην συντριπτική τους πλειονότητα επέλεξαν τόν δρόμο αυτό για να γίνουν επίσκοποι, έπομένως στεροϋνται έρωτικής μοναχικής κλίσεως; Έρχόμενοι σέ στενή έπαφή μέ τούς έρωτικούς προβληματισμούς πού οί νέοι μάς έξωτερικεύουν έκτιθέμεθα σέ βαθμό επικίνδυνο για τήν συναισθηματική μας σταθερότητα. Οί περιπέτειες τών νέων άποσταθεροποιϋν μόνο εκείνες τίς περιοχές μας πού είχαμε σπεύσει κάποτε να σταθεροποιήσουμε όπως-όπως. Από έδω και πέρα οί βεβιασμένες λύσεις στό ζήτημα τής ψυχολογικής ταυτότητος τών εκκλησιαστικων στελεχων θα πληρώνονται μέ πολλαπλάσιο τίμημα από εκείνο πού έχουμε συνηθίσει μέχρι τώρα.

Έξ άλλου ή έχθρικότητά τους προς τήν Έκκλησία, ή έστω προς τούς γονεϊς τους, κινητοποιεί άγχος σέ μάς διότι παραμένουν ένεργά ακόμη μέσα μας τεράστια άποθέματα επιθετικότητας. Έτσι, άλλοτε τήν έπιστρέφουμε σ' αυτούς, όταν τούς βλέπουμε ως αντιπάλους, ένω άλλοτε (και τή στιγμή πού συμβουλεύουμε τούς νέους πώς ν' άπαλλαγϋν άπ' αυτή), τήν έκτονώνουμε σέ άδελφούς και συλλειτουργούς, σέ άλλες εκκλησιαστικές προσπάθειες και ομάδες, έξωραϊσμένη δήθεν στό όνομα τής αλήθειας, μέ τή μορφή τής καχυποψίας, τής καταγγελίας, τής ύπεροψίας, τής σκληρότητος, τής φατρίας. Μέ τόν τρόπο αυτό παρέχουμε αντιφατικά μηνύματα, όπως εκείνος ό κληρικός πού κηρύττει όργισμένος περί πραότητας.

Μία Έκκλησία πού οίκοδομεί κτίρια αντί για άνθρώπους δέν μπορεί να είναι πειστική. Μία Έκκλησία πού στολίζει τά γραφεία της και τά άμφιά της αντί για τίς ψυχές δέν λειτουργεί ως ζύμη. Μία τέτοια Έκκλησία δέν μπορεί να έχη αξίωση να τήν ακούσουν, άπλούστατα διότι δέν είναι σέ θέση ν' ακούση ή ίδια τόν έαυτό της από τόν θόρυβο του ψέματος πού προκαλεί. Και φυσικά δέν μπορεί ν' ακούση και τόν Θεό. Διότι ό Θεός βρίσκεται πίσω από τά πρόσωπα τών αδελφων μας, τά όποια

μᾶς μούν στήν ἀλήθεια μέ τρόπους "ἀποκεντρωμένους", πού ξεβολουουν, πού ἀνοίγουν ὀρίζοντες, πού μᾶς εὐεργετοῦν ἐπειδή μᾶς βγάζουν ἀπό τά αὐτονόητά μας.⁸

Πραγματική συνάντηση Ἐκκλησίας καί νέων εἶναι ἀδύνατο νά πραγματοποιηθῆ ἐκεῖ ὅπου καί οἱ δύο πλευρές ἀντιμετωπίζουν τήν σχέση μέ τόν Θεό κατά βάσιν ὡς ἕναν ἀπό τούς σταθμούς πρὸς τήν πορεία διαμορφώσεως ψυχικῆς ταυτότητος καί μόνο. Διότι στήν περίπτωση αὐτή ὁ Θεός ἔχει καταστήσει μιά λεπτομέρεια καί οἱ ψυχολογικές διαδικασίες ἔχουν γίνει αὐτοσκοπός. Ἔχει ξεχαστῆ στά ἀζήτητα κάποιος πού λέγεται Χριστός, ὁ Ὅποιος, ὅπως μᾶς δίδαξαν οἱ Πατέρες μας, εἶναι κρυμμένος μέσα σέ κάθε ψυχή. Καταγγέλλουμε ἕναν κόσμο χωρίς Χριστό, ἀλλά ἦλθε καιρός ν' ἀναρωτηθοῦμε μήπως κινδυνεύουμε νά προωθοῦμε μιά Ἐκκλησία χωρίς Χριστό.

Τό πρόβλημα αὐτό ἀφορᾶ φυσικά καί στούς πιστούς νέους. Συχνά χρησιμοποιεῖται ἡ φράση "βρῆκα τό Χριστό", ἀλλά εἶναι ἄλλο πρᾶγμα νά ἔχης συναντήσῃ τόν Χριστό καί ἄλλο νά ἔχης βρεῖ μόνο τό σημαῖνον "Χριστός" καί τήν ἄφθονη περί αὐτοῦ φλυαρία. Ἡ αὐταπάτη τῆς συναντήσεως καί κατανοήσεως ἀποτελεῖ διαφορετικό εἶδος τραγωδίας: "Τί θά φορᾶς συνεννόηση/νά σέ γνωρίσω/ὥστε νά μή χαθοῦμε πάλι/μές στούς πολυπληθεῖς σωσίες σου;"⁹

"Νέοι καί Ἐκκλησία: ὑπάρχει σημείο ἐπαφῆς;" Πολλά, ἂν δέν παρεμβάλλεται ἀερόσακκος. Γιά νά μποροῦν ν' ἀγκαλιαστοῦν.

Ἡ συνάντηση νέων καί ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν γίνεται πεδίο κατάλληλο ν' ἀποδείξουν καί τά δύο μέρη ἂν πιστεύουν στόν Θεό, πρᾶγμα διόλου αὐτονόητο. Δηλαδή ἂν ἐμπιστεύονται τήν ἀγκαλιά Του. Αὐτή δέν ἦταν καί ἡ ἀγωνία τοῦ Χριστοῦ

⁸ "Πρόσωπα, ἀλλοίμονο!/τῶν ἀδελφῶν πού βαστάζουν/ἐπάνω τους τραχέα,/ιδιόρρυθμα, δυσήνια,/τά περάσματά τῆς Ἀλήθειας/-ὄσα ἀρνηθήκαμε" (Φωνήεντες στεναγμοί, ἐκδ. Ἀρμός, σ. 15).

⁹ Κική Δημουλά Ραντεβού μέ μίαν ἄγνωστη, "Ἡ ἐφηβεία τῆς λήθης", 1994, ἐκδ. Στιγμή, σ. 66.

ὅταν ρωτοῦσε "πλήν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα εὕρησει
τήν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;" (Λουκ. 18:8);